

Stichting
Vrijzinnigen
in Fryslân

Beweging voor eigentijds geloven

info

Vrij & Zinnig

Herfst 2025

BLADZIJDE 2

Najaar

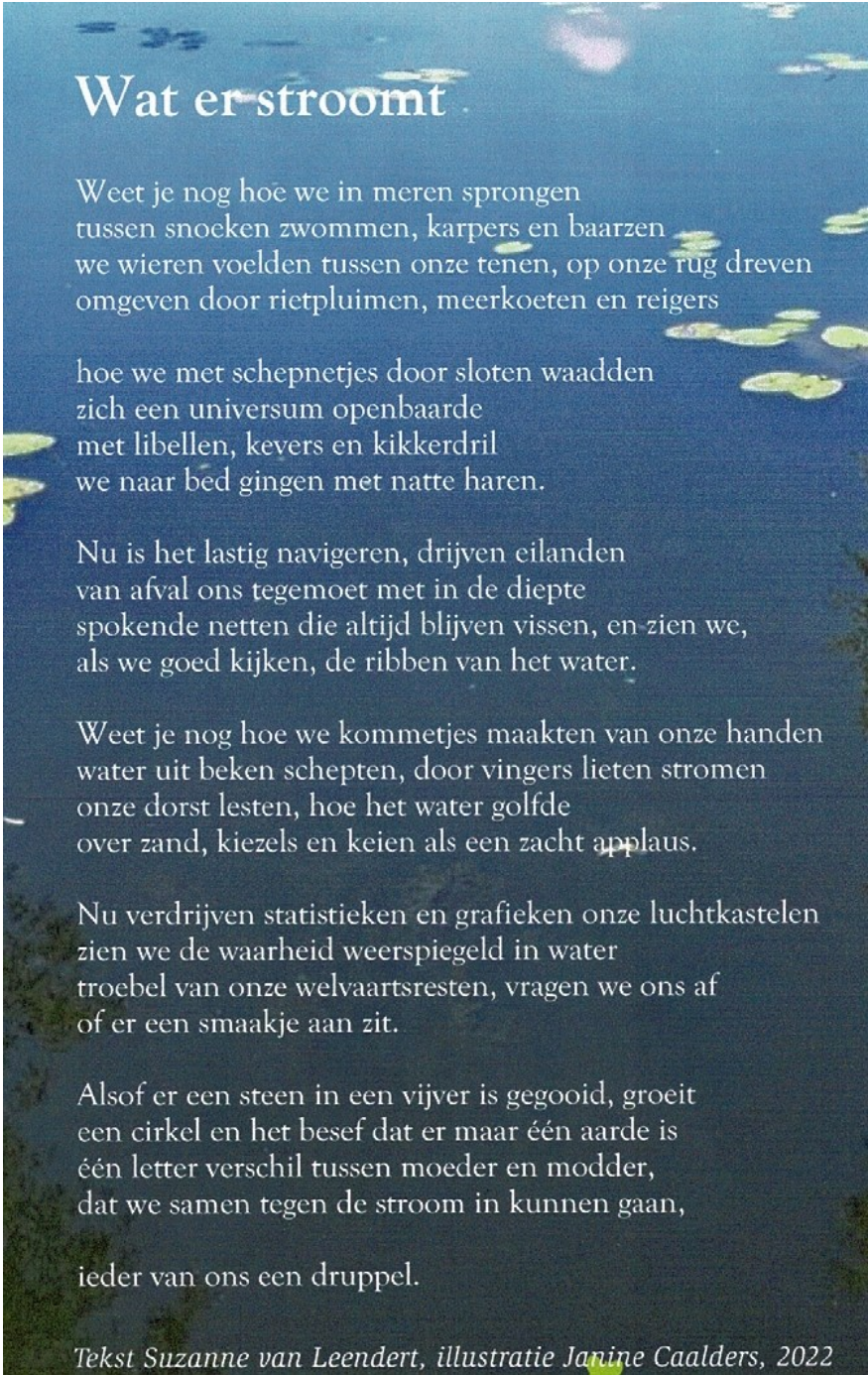
't Is najaar en de zomer is voorbij.
En ondanks alle bijgekleurde bomen die als
een modeshow hun nieuwe tinten tonen
heeft een gevoel van weemoed overhand op mij.

En ook
wanneer de zon een poging doet om aan de
herfst de schoonheidsprijs te geven
-waar ik diep van geniet- dan heeft het
najaarsleven iets van een feest waarvan ik
afscheid nemen moet.

Het liefste
heb ik stormen en geweld.
Daar kan ik dan bij vechten, voelen, vrezen.
En in het moeten geven een erkenning lezen
dat ik mezelf niet lijdelijk heb opgesteld.

Ik ben een mens die naar de lente leeft.
Dan ruikt de hele aarde naar het leven. Dat
heeft het mooiste najaar mij nog nooit gegeven.
De herfst zegt mij dat alles grenzen heeft.

Uit: De polder en de seizoenen
Hans de Bondt
Boekhandel Marsman
Emmeloord

Wat er stroomt

Weet je nog hoe we in meren sprongen
tussen snoeken zwommen, karpers en baarzen
we wieren voelden tussen onze tenen, op onze rug dreven
omgeven door rietpluimen, meerkoeten en reigers

hoe we met schepnetjes door sloten waadden
zich een universum openbaarde
met libellen, kevers en kikkerdril
we naar bed gingen met natte haren.

Nu is het lastig navigeren, drijven eilanden
van afval ons tegemoet met in de diepte
spokende netten die altijd blijven vissen, en zien we,
als we goed kijken, de ribben van het water.

Weet je nog hoe we kommetjes maakten van onze handen
water uit beken schepten, door vingers lieten stromen
onze dorst lesten, hoe het water golfde
over zand, kiezels en keien als een zacht applaus.

Nu verdrijven statistieken en grafieken onze luchtkastelen
zien we de waarheid weerspiegeld in water
troebel van onze welvaartsresten, vragen we ons af
of er een smaakje aan zit.

Alsof er een steen in een vijver is gegooid, groeit
een cirkel en het besef dat er maar één aarde is
één letter verschil tussen moeder en modder,
dat we samen tegen de stroom in kunnen gaan,

ieder van ons een druppel.

Tekst Suzanne van Leendert, illustratie Janine Caalders, 2022

1 WEET U NOG ?

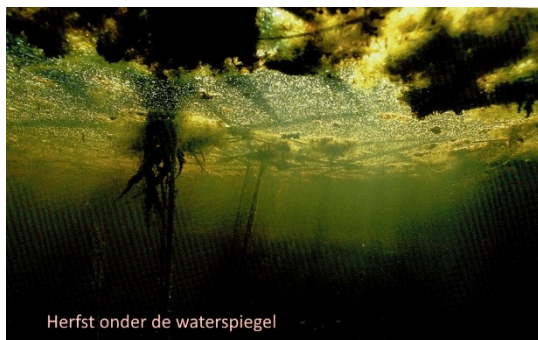
2
3 Ik weet niet hoe het u verging toen u de vorige bladzijde las. Bij mij kwam bijna
4 onmiddellijk de herinnering boven toen ik als kind woonde in het toen zeer
5 roomse Bergen op Zoom aan het eind van de vijftiger jaren. Tegenover ons huis
6 daar, was een groot braak liggend terrein wat behoorde tot de staalfabriek aan de
7 andere kant van het terrein. Ongetwijfeld zal het met de huidige milieuregels als
8 vervuild worden beschouwd.

9 Maar voor ons als kinderen was het een ideaal speelterrein. Drassig met hier en
10 daar waterplassen en heuveltjes. Maar ook met riet, kleine wilgen boompjes en
11 ander wild opschietende begroeiing en een enkel plekje waar we een balletje
12 konden trappen met elkaar. Een heerlijke plek waar we als kind zorgeloos kind
13 konden zijn. En was het daar een keer te modderig, dan hadden we de straat nog
14 waar nauwelijks een auto reed of geparkeerd stond.

15 En als ik mij verder in het verleden laat neer dalen komen er nog tal van andere
16 herinneringen boven drijven waar je met plezier aan terug denkt. Maar ook hoe ik
17 een hekel had aan de gewoonte op De School met den Bijbel dat je op
18 maandagmorgen één van de psalmen uit je hoofd moest kunnen opzeggen. Voor
19 mij een crime om het zo te zeggen. Toen er een openbare lagere school bij ons in
20 de buurt werd gesticht, was ik wat zo blij dat ik daar naar toe mocht. Een
21 verademing, mede omdat mijn vader daar in het bestuur van zat.

22 Was het toen beter dan nu ? In de beleving van mijn herinneringen wel. Maar of
23 dat te vergelijken is met nu ? Ik durf het niet te zeggen. Maar wel kijk ik er met
24 een zekere dankbaarheid op terug en dat is misschien wel het mooiste

25
26 *Hein Bergman*

1 IEMAND IN DE OGEN KIJKEN

2

Hoelang durven wij nog in iemands ogen te kijken? En wat gebeurt er als we daarmee stoppen? Erik Jan Tillema vraagt het zich af en doet dat aan de hand van schilderijen van Charley Toorop.

‘Kijk je in iemands ogen, dan kijk je in iemands ziel.’ Dat is een citaat van de wereldberoemde

13

14 kunstenaar Leonardo da Vinci, bekend van het beroemdste schilderij ter wereld:
15 de Mona Lisa die vanaf het doek je verleidelijk aankijkt. Maar als je in de
16 kunstwereld écht in iemands ogen wilt kijken, moet je terecht bij het werk van
17 kunstenares Charley Toorop (1891-1955). Van alle Nederlandse kunstenaars, vind
18 ik haar misschien wel het meest inspirerend.

19 Toorop woonde en werkte vlak bij mij in de buurt: in Kunstenaarsdorp Bergen.
20 Daar was zij een van de meest bepalende en invloedrijke vertegenwoordigers van
21 de Bergense school, de kunststromingen die we kennen van de expressionistische
22 stijl met veel donkere tinten. Toorops werken zijn nog altijd enorm geliefd en ze is
23 dan ook te vinden in veel musea. Als je voor een van haar schilderijen staat, weet
24 je eigenlijk al meteen dat het een Toorop is. Dat komt door haar kleurgebruik en
25 de harde manier waarop zij voorwerpen op het doek zette.

26 Haar meest beroemde werken zijn haar zelfportretten. Het zijn schilderijen van
27 een krachtige en stoere vrouw die de kijker indringend aankijkt. Want dat valt op
28 bij de schilderijen van Toorop: de ogen. Die zijn groot en eisen alle aandacht op.
29 Het grappige is dat wanneer zij een zelfportret maakte, ze altijd met die ogen
30 begon. De rest van het gezicht schilderde ze er omheen.

31 Sommige mensen vinden het niet fijn om naar een zelfportret van Toorop te
32 kijken vanwege haar blik. Er straalt iets ongemakkelijks vanuit. Ze kijkt je ook wel
33 heel brutaal en onbevreesd aan. Maar ik kan me er urenlang in verliezen. Het lijkt
34 wel alsof ze je aankijkt op een manier waar de Mona Lisa zich voor zou schamen.
35 En wanneer ze vanaf het doek terugkijkt, gebeurt er iets.

36 Iemand anders in de ogen kijken is het kernthema in het denken van de Joodse
37 filosoof Emmanuel Levinas (1906-1995). Zijn sociale filosofie is niet op het ik, het
38 ego, gericht maar op het samenzijn. Wanneer wij het gelaat van een ander zien,

1

wordt er een appèl op ons gedaan. Het laat ons de menselijke kwetsbaarheid zien en vraagt ons om verantwoordelijk handelen. Kijken is dus niet een éénrichtingsverkeer. Er komt ook iets naar ons terug. Het ontwijken van de blik van de ander, is de eerste stap richting geweld. Het is misschien een wat ingewikkelde, maar ook een mooie filosofie. Wij moeten de ander aankijken. Want dat maakt ons mens.

Dit zijn niet alleen maar mooie filosofische gedachten. Wetenschappers hebben aangetoond dat wanneer je iemand enkele minuten lang aankijkt, we meer liefde voor diegene gaan voelen.

13

14 Kijken we tegenwoordig nog vaak in elkaars ogen? Durven we het nog? In de
15 zomermaanden neemt de zon in kracht toe. Dan is het beter om buiten een
16 zonnebril te dragen en je ogen letterlijk af te dekken.
17 Maar hoe vaak kijken we in elkaars ogen als de zonnebril afgaat? Het is eng. Het is
18 spannend. Misschien ook wel confronterend om iemand lang en diep aan te
19 kijken. Toch is het belangrijk om te doen. Want als we onze blik neerslaan,
20 verliezen we iets. Het is alsof je naar een schilderij van Toorop kijkt en alleen maar
21 aandacht hebt voor de lijst.
22 In de Bijbel lezen we een verhaal over Jezus die een blinde geneest. Dat verhaal
23 kunnen we heel letterlijk lezen: Jezus laat iemand weer zien. Maar misschien
24 gebeurt er iets veel symbolischer. De patiënt was niet blind in die zin dat hij niets
25 kon zien. Hij was blind omdat hij geen oog had voor zijn naaste. Jezus opende
26 symbolisch zijn ogen zodat de ander echt zag.
27 Met al die gedachten in het achterhoofd, kunnen we misschien op een andere
28 manier kijken naar de zelfportretten van Toorop. Naar haar indringende ogen. Die
29 terugkijken en ons de vraag stellen: wat doe jij? Wie ben jij? En wat doe jij voor de
30 ander?

Erik Jan Tillema

Voorganger van de protestantse gemeente Zijpe
en de vrijzinnige Kapel in Hilversum

1 **WAT IS WIJSHEID?**

2
3 Een vraag van het grootste belang, dat weten we intuïtief. Wat we ook weten, is
4 dat die wijsheid met heel ons bestaan verweven is en uit ons hart moet komen.
5 We kunnen ons verward voelen – door het geweld tegen anderen en tegen de
6 natuur dat we machteloos waarnemen. We kunnen wanhopen aan de chaos in de
7 wereld, veroorzaakt door raaskallende machthebbers, die op niets anders uit zijn
8 dan het behoud van hun macht. We kunnen ons verdrietig en stuurloos voelen,
9 door de afwezigheid van precies diegene die ons bij zou kunnen staan. Maar van
10 de wijsheid weten we, dat ze ons omhoog kan tillen en naar buiten kan dragen.
11 Wijsheid is veel meer dan alleen een intellectuele kwaliteit. Zij transformeert ons
12 van binnenuit. Haar licht is meer dan het daglicht. “Want het daglicht wordt
13 afgelost door de nacht, maar de wijsheid wordt niet overmeesterd door het boze”
14 (Wijsheid 7:30).

15 De filosoof Byung-Chul Han constateert (in “De crisis van het narratieve), dat we
16 mateloos veel communiceren, maar geen gemeenschappelijkheid ontwikkelen.
17 Hij pleit voor ‘vertelgemeenschappen’ waarin zingevende en gemeenschap
18 stichtende verhalen worden gelezen. Die verhalen zijn er al, denk je dan als
19 Bijbellezer. Ik geef twee voorbeelden.

20 Het geduld van de vijgenboom in Lucas 13

21 Eerst een onbekend maar treffend verhaal in Lucas 13. Jezus wordt
22 geconfronteerd met gruwelijke feiten – zoals ook wij, dag na dag. Hij hoort over
23 een massamoord op mensen en dieren, begaan door de Romeinse landvoogd
24 Pilatus. En over een tragisch ongeluk. Een deel van de stadsmuur van Jeruzalem
25 was ingestort, waardoor achttien mensen waren omgekomen.
26 Opvallend is, dat hij niet met woede en verontwaardiging reageert. Wat hij doet
27 is: de mensen nog eens tot bekering oproepen, tot een verandering van hun
28 denken en voelen. Het is alsof hij zeggen wil: dat een despoot zich despotisch
29 gedraagt en dat een oude toren in kan storten – dat behoeft ons niet te verbazen.
30 Laat je er niet door verwarren en uit balans brengen. Blijf je richten op wat jou te
31 doen staat. Keer je om in de richting van het rijk van God. En hij voegt er een
32 gelijkenis aan toe. De parabel van de vijgenboom die onvruchtbaar blijkt. De
33 eigenaar wil hem laten omhakken. Maar zijn wijngaardenier maant hem geduld te
34 hebben en nóg een jaar te wachten.

35 Het is een merkwaardig stukje evangelie. Er worden geen wonderen beschreven,
36 er staan geen verheven uitspraken van Jezus in, het biedt niets spectaculairs. Het

leert jou, lezer, die zich voor even door niets anders wil laten afleiden, om af te zien van je o zo gerechtvaardigde verontwaardiging en je woedende oordelen. Het vraagt niet van je om de boze wereld de rug toe te keren en in te keren in jezelf. Het vraagt dit: concentreer je op wat jou, jouzelf, te doen staat en heb geduld. Heb een beetje vertrouwen. Die vijgenboom zal vrucht gaan dragen, vertrouw er maar op. Gods tijd zal komen, de tijd van verlossing – zoals je kunt leren van Psalm 146 – voor verdrukten, hongerigen, gevangenen en vreemdelingen. En de tijd van ondergang voor goddelozen. Probeer daarop te wachten.

God woont waar je hem binnenlaat (I Johannes 4)

Een rabbi stelde een groep mensen eens de vraag: “Waar woont God?” Ze vonden dat kennelijk een rare vraag want ze moesten erom lachen. Dat de wereld vol is van Gods heerlijkheid, lezen we toch in de psalmen? Je kunt dus beter vragen waar God niet is. Maar de rabbi gaf zelf een antwoord op zijn vraag: “God woont waar je hem binnenlaat.” God is daar waar mensen hem binnenlaten. Datzelfde inzicht, nog wat concreter gesteld, vinden we ook in de Eerste brief van Johannes: “Niemand heeft God ooit gezien. Maar als we elkaar liefhebben, blijft God in ons en is zijn liefde in ons ten volle werkelijkheid geworden” (I Joh.4:12b). In de mystieke traditie van de Islam spreekt men over de honderdste naam van God. Negenennegentig namen zijn ons bekend. Het zijn de uit vele belijdenissen bekende predikaten: schepper, almachtige, alwetende, barmhartige, enzovoorts. Maar de honderdste naam is Gods werkelijke naam — en juist die naam kennen we niet. Wie die onbekende honderdste naam kent, die leeft mét God en staat in de vrijheid van zijn liefde. Precies zo staat het in de brief van Johannes: (Niemand heeft God ooit gezien) maar als we elkaar liefhebben, blijft God in ons. God is niet een begrip om regels van leven en leer mee te verbinden, waarmee je elkaar om de oren kunt slaan. De Eeuwige beweegt, komt naar ons toe en klopt aan, wil binnengelaten worden en in ons wonen.

Hoe herkennen we God in degene die aanklopt? Wie de verhalen van de bijbel tot zich heeft laten doordringen, weet daar iets van. De Eeuwige klopt bij ons aan als de naaste die onze hulp nodig heeft, die het niet meer bolwerken kan, die aangevallen wordt en verpletterd dreigt te worden, of die het slachtoffer is van bekrompenheid en discriminatie. Hij klopt ook bij je aan als je allernaaste, als iemand die je al helemaal —haast tot vervelens toe— meende te kennen, als iemand die jou vertrouwen geeft en van jou vertrouwen vraagt. Zo en in vele

andere gedaanten klopt God bij ons aan. “Als we elkaar liefhebben, blijft God in ons.”
Dat is het
Dat is het. Twee Bijbelverhalen die ons vertellen wat wijsheid is. Ze stichten ‘vertelgemeenschappen’ van mensen die een voorbeeld nemen aan de onvruchtbare maar geduldige vijgenboom, en die beseffen dat de Eeuwige woont, waar zij hem binnenlaten.

Johan Goud

VERWONDERING

De wezenlijke bijdrage van wetenschap ligt niet in haar toepassingen, maar in de innerlijke drang van de mens zich een beeld te vormen van zichzelf en de wereld om hem heen. Deze drang heeft de mens gebracht waar hij nu is, hem uitgetild boven het stadium van de primitieve holbewoner. Deze drang is de drijvende kracht achter onze beschaving en als zodanig ons menselijk erfgoed. Deze drang heet verwondering. Het is de eigenschap die de mens heeft meegekregen om zich te kunnen verwonderen over de wereld en zich af te vragen wat zij is, hoe zij is en waarom zij is.

De wetenschap levert theorieën omtrent mogelijke verklaringen voor bepaalde aspecten, maar kan niet pretenderen een volledige beschrijving van de werkelijkheid te kunnen geven. Zo creëren wij ons een bepaald wereldbeeld, vol van onze menselijke beperkingen, waarin de vragen naar schepping en zin zich blijven stellen. Zowel de kunstenaar als de wetenschapper zijn daardoor, ieder op hun eigen wijze, op zoek naar de hogere werkelijkheid. Soms lukt het een stukje daarvan te verbeelden ofte ontsluiëren, waardoor ons gebrekkig wereldbeeld een heel klein beetje kan worden bijgesteld. In de film *Stalker* ziet U een kunstenaar en een wetenschapper op zoek gaan naar de laatste antwoorden. Hun gids daarbij is de filosoof die niet verder komt dan het stellen van onnozele vragen. Het uiteindelijke doel wordt niet bereikt: de laatste antwoorden onttrekken zich aan de mogelijkheden die voor de vertegenwoordigers van de mensheid open staan.

Niemand minder dan Einstein kan ons bij een beschouwing van deze vragen als leidsman dienen. Niet alleen heeft hij ons wereldbeeld veranderd door ons te leren dat energie en materie uitwisselbaar zijn, maar ook was hij naast wetenschapsman iemand met een groot gevoel voor de kunsten - hij speelde

1 viool en schilderde niet onverdienstelijk-, en een filosoof. Het lijkt ironisch dat
2 juist hij één van de vaders der kernenergie is, terwijl hij ons ook doet zien dat
3 voortdurend in het niets materie geschapen wordt uit energie, verloren gaat in
4 energie en opnieuw geschapen wordt, met andere woorden, dat schepping een
5 dynamisch gebeuren is dat zich blijft voltrekken.

6 Terwijl Galilei schreef: De heilige schrift en de natuur komen gelijkelijk voort uit
7 het goddelijk woord, de schrift zoals die gedicteerd werd door de heilige geest, de
8 natuur als een zeer trouwe uitvoerder van Gods bevelen, zegt Einstein: Wat ik in
9 de natuur zie, is een geweldige structuur. Iedereen die oprecht betrokken is bij de
10 wetenschapsbeoefening raakt ervan overtuigd dat zich een Geest openbaart in de
11 wetten van het heelal - een geest verre superieur aan die van de mens, en
12 tegenover wie wij ons met onze bescheiden krachten slechts nederig kunnen
13 voelen. Wetenschap zonder religie is lam en religie zonder wetenschap is blind. Ik
14 geloof in de God van Spinoza die zich openbaart in de harmonische orde van al
15 het bestaande, niet in de God die zich bezighoudt met de handelingen en het lot
16 van individuele mensen.

17 In deze woorden ligt een uitdaging aan het vrijzinnig protestantisme opnieuw een
18 brug te slaan tussen geloof en cultuur. Kanst als het aftasten van het onzichtbare
19 en wetenschap als de vraag naar het wezen der dingen, waarin de menselijke
20 creativiteit in dienst gesteld wordt van de goddelijke Schepper.

21
22 *Schrijver: L.C. van Loon*
23 *“Strootjes in de wind”*
24 *Uitg. “De Ploeg”*
25

26 **COLUMN: EEN REVOLUTIONAIRE BIJBELSE GEDACHTE**

27

28 *De Tweede Kamer heeft onlangs illegaliteit strafbaar gesteld. Karl van Klaveren schrok*
29 *ervan: zijn wij in ons land dan niet zo tolerant als hij lang had gedacht? En wat een*
30 *verschil is het met wat hij leest in de Tora en de evangeliën.*

31 We leven in een bizarre politieke werkelijkheid. Door slordigheid van een aantal
32 partijen in de Tweede Kamer is medemenselijkheid nu officieel gecriminaliseerd.
33 De opvang van ongedocumenteerde asielzoekers, zoals in het kerkasiel in
34 Kampen, werd onlangs strafbaar gesteld. En dat nog wel op Ketj Koti, de nationale
35 herdenking van de afschaffing van de slavernij. Geert Wilders lacht in zijn vuistje.
36 De linkse oppositie heeft hem onbedoeld een troefkaart in handen gespeeld, die

1 hem in staat stelt te claimen dat hij ‘het strengste asielbeleid ooit’ met een
2 ‘kansloos’ amendement nog wist te verscherpen. Tot imagoschade zal dat niet
3 leiden.

4 Wat is er met ons land gebeurd? We waren zo trots op onze tolerantie. We

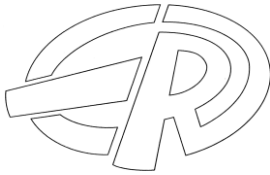
maakten er mooie liedjes over. In de jaren negentig studeerde ik in Kampen, waar zwarte Zuid-Afrikaanse predikanten de kans kregen om te promoveren. Met een van hen liep ik ooit door de supermarkt. Hij was nog maar net in Nederland. Toen we buiten kwamen was hij ontzet. Ik vroeg hem waarom. Hij zei dat de manier waarop hij

13 was benaderd hem, ondanks alle vriendelijkheid, deed denken aan de wijze
14 waarop hij werd behandeld in Zuid-Afrika. Dat had hij niet verwacht. Ik stond
15 perplex. Hoe kon hij Nederland vergelijken met Zuid-Afrika?

16
17 Ik heb vaak aan dat moment teruggedacht, omdat ons land jaren later inderdaad
18 minder tolerant bleek dan we dachten. Hij had dat toen al aangevoeld. Volgens de
19 primatoloog Frans de Waal zijn mensen van nature afkerig van vreemdelingen.
20 Dat mag zo zijn. Maar juist daarom is het goed dat Tora en Evangelie en ook
21 andere religieuze geschriften ons boven de natuur uit tillen en leren dat ook de
22 vreemdeling een mens is – ja, een broer, een zus. Meer en meer ga ik inzien hoe
23 revolutionair die oude religieuze gedachte is. Dat God ‘vader’ wordt genoemd
24 betekent dat de wereld familie is. En dat heeft consequenties. “Behandel de
25 vreemdelingen die bij jullie wonen als geboren Israëlieten. Heb hen lief als jezelf,
26 want jullie zijn zelf vreemdelingen geweest in Egypte” (Leviticus 19). Wij zijn
27 misschien geen vreemdelingen geweest, maar we zijn wel begiftigd met
28 inlevingsvermogen. Ook dat is een antropologisch feit. Laten we die gave
29 koesteren en gebruiken als we een oordeel vellen over anderen. Anders gaan
30 primitieve reflexen ons regeren en zal de humane wereld die we samen hebben
31 opgebouwd, stukje bij beetje wegzakken in het moeras van onze instincten.

32 *Karl van Klaveren*

33 *Voorganger van de Houtrustkerk in Den Haag*
34 *en de Adventskerk in Zoetermeer*
35

Eernwâldster Rûnte/Rotonde

Programma foar it winterskoft 2025– 2026

“Weardigens yn relaasjes”

Tidens it brainstormjen oer in nij tema foel it wurd Weardigens, in âlderwetsk wurd dat yn ûnmin rekke is yn wurd en died. Mar it sette ús oan it tinken. Is weardigens universeel of kultureel bûn? Is weardigens bij ús ‘ynbakt’ of wurdt it takind?

Hoe geane wij om mei de weardigens yn bygelyks finzenissen en psychiatryske ynstellingen, of yn ‘e sûnenssoarch en bij eutanasy? En hawwe wij yn dizze technokratiske maatskippij, wêr hieltyd faker keunstmjittiche yntelliginsje brûkt wurdt, noch genôch each foar de weardigens fan bisten en de natûr?

Koartsein, der is in breed ferskaat oan terreinen wêryn sprake is fan weardigens en we hoopje mei dizze serie fan lêzingen in oantal aspekten dêrfan foar it foetljocht te bringen.

“Waardigheid in relaties”

Tijdens het brainstormen over een nieuw thema viel het woord Waardigheid, een wat ouderwets woord dat in onmin is geraakt in woord en daad. Maar het zette ons aan het denken.

Is waardigheid universeel of cultureel gebonden? Is zij bij ons ingebakken of verkrijgt de mens haar? Hoe gaan we met de waardigheid van mensen om in bijvoorbeeld gevangenissen, psychiatrische instellingen, in de gezondheidszorg en in geval van euthanasie?

Ook mogen we ons afvragen of wij in deze technocratische maatschappij, waarin steeds vaker kunstmatige intelligentie gebruikt wordt, nog voldoende oog hebben voor de waardigheid van dieren en natuur.

Kortom, er is een scala van terreinen waarin sprake is van waardigheid en we hopen in deze serie lezingen een aantal aspecten hiervan voor het voetlicht te brengen.

Data:

09 septimber 2025
14 oktober 2025
11 novimber 2025
13 jannewaris 2026
10 febrewaris 2026
10 maart 2026

Ynliders:

Prof. dr. L. (Laurens) ten Kate
Dr. P. (Piet) van Veldhuizen
Drs. M. (Maaïke) Hoffer of drs. J. (Japke) van Malde
Mr. drs. M. (Marianne) Thieme
Mw. C. M.E. (Carla) Bellers
Prof. dr. P. (Paul) van Tongeren

Plaats: de PKN kerk Eben Haëzer, Wiidswei 6, 9264 TL Eernwâld

Tijd: 19.30 – 21.30 u.

Tiisdei 09 september 2025

Prof. dr. L. (Laurens) ten Kate

Laurens ten Kate is bijzonder hoogleraar Vrijzinnige Religiositeit en Humanisme aan de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht. Zijn leerstoel is het initiatief van de Stichting Stimulering Vrijzinnig Gedachtegoed. Op voormeervrijzinnigheid publiceert hij regelmatig over het dilemma tussen vrijheid en verbondenheid. Zijn nieuwe boek *Wereldtijd. Essay over de vraag van de vreemdeling* (maart 2025) gaat over deze thema's.

Niet naar boven, maar om je heen kijken

Emmanuel Levinas over waardig leven en moeilijke vrijheid

In 2020 kwam de wereld tijdelijk tot stilstand. De coronapandemie nam de wereld in haar greep. We vierden 75 jaar bevrijding, maar we stuitten op de grenzen van het moderne vrijheidsideaal. Vrijheid is iets anders dan 'jezelf kunnen zijn', ontdekten we, en we voelden ons afhankelijker dan ooit. In deze lezing neemt Laurens ten Kate u mee in het werk van de Frans-Joodse filosoof Levinas en staat hij stil bij diens bekende 'Moeilijke vrijheid', geschreven in de jaren zestig van de vorige eeuw. Wat zou er gebeuren als we niet langer zelf onze vrijheid bevechten, maar de ander ons vrijheid schenkt? Is dat nog vrijheid? Ten Kate laat zien hoe Levinas uitnodigt om kritisch te kijken naar de pijlers onder onze wereld: die van het neoliberale denken en het geloof in de vrije markt. Daartoe komt hij met een nieuwe kijk op religiositeit, die de waardige relatie met de andere mens centraal stelt.

Tiisdei 14 oktober 2025

Dr. P. (Piet) van Veldhuizen

Predikant te Hendrik Ido Ambacht, vertaler van God 9.0 en Grenzeloos God. Piet van Veldhuizen schreef het boekje 'Verbondenheid' na een periode van ernstige ziekte, om te vertellen hoe zijn wereldbeeld en zijn ziekte-ervaring samenkwamen, en hoe natuur en samenleving, aarde en hemel, God en wereld één bemoedigende samenhang vormen.

Verbondenheid

Volgens allerlei onderzoeken is 'eenzaamheid' één van de grootste problemen in onze samenleving. Er moet, zo horen we, veel energie gestoken worden in het tot stand brengen of in stand houden van verbinding. Misschien klopt dat wel, maar in deze lezing zal het erover gaan dat verbondenheid allang een feit is. Eenzaamheid bestaat wel als ervaring, maar niet als feit: we zijn zowel materieel als spiritueel volkomen verweven met alles om ons heen, en ook aarde en hemel zijn volkomen met elkaar verbonden.

Tiisdei 11 november 2025

Over de eventuele sprekers: Maaïke Hoffers woont en werkt in de kibboets Nes Ammin. Vandaar organiseert zij voor de Nederlandse Stichting C.O.M.E. activiteiten. Japke van Malde is secretaris van de Stichting C.O.M.E.

De Stichting C.O.M.E. (Communication Middle East) is een particuliere Nederlandse stichting die al decennia jonge Palestijnen en Israëli's een kans geeft elkaar te leren kennen tijdens tiendaagse dialoogseminars op Cyprus. Een neutrale plek waar jongeren elkaar op een respectvolle manier kunnen ontmoeten en in een open sfeer met elkaar in gesprek gaan. Tien dagen lang trekken ze met elkaar op, tijdens workshops, wandelingen en in spelvorm – een intensieve tijd waarin ook ruimte is voor plezier en ontspanning. Ook de 'hot issues' van de actualiteit komen altijd ter sprake.

Uit de evaluaties blijkt hoe de deelnemers dit ervaren hebben: humanisering van 'de ander', verbreding van perspectieven, groei van hoop, 'een ervaring die mijn leven heeft veranderd' en 'het seminar was moeilijk, belangrijk, ongelooflijk en leuk'. Na heftige discussies ontmoet men elkaar bij de gezamenlijke maaltijden weer als mensen, niet als vijanden.

Tiisdei 13 jannewaris 2026

Mr. drs. M. (Marianne) Thieme,

Oud-leider en medeoprichter van de Partij voor de Dieren, theoloog en promovendus aan de Vrije Universiteit Amsterdam, neemt ons mee in een reflectie op waardigheid in een wereld waarin efficiëntie en controle centraal staan. Herkennen we nog de intrinsieke waarde van dieren en natuur? En hoe kunnen we samen werken aan een wereld waarin respect en rechtvaardigheid niet alleen voor mensen, maar ook voor de aarde en al haar bewoners gelden?

Waardigheid in onze relatie met dieren en natuur

De wereld struikelt van crisis naar crisis — klimaatverandering, ontbossing, soortenverlies en vervuiling laten diepe sporen na. In onze drang naar vooruitgang hebben we de aarde en haar bewoners vaak gereduceerd tot middelen voor economisch gewin. Maar wat betekent vooruitgang als die gepaard gaat met uitputting en exploitatie? Hoe beïnvloedt een technocratische en utilitaristische kijk op de wereld onze relatie met dieren en natuur?

Tiisdei 10 februari 2026

Drs. C. M. E. (Carla) Bellers.

Humanistisch Raadvrouw; docent, muzikant

Een terugblik, pas op de plaats en vooruitblik op 35 jaar praktijkervaringen in zorg, welzijn, onderwijs en maatschappij, waarin de waardigheid van relaties belicht worden. Rode draad is gesprekken en verhalen over leven, (on)zin, dood en verlangen. U wordt meegenomen in voorbeelden uit diverse praktijken die soms weerbarstig zijn. Hoe luister je écht naar elkaar en geef je ruimte aan levensvragen zonder pasklare antwoorden? Wat kunnen wij voor elkaar betekenen en wat is er nodig om in verbinding te blijven in tijden van onrust en nood. We gaan te rade bij onderzoek en inzichten uit de psychologie, filosofie en communicatiewetenschappen om praktijk en theorie aan elkaar te koppelen. Een pleidooi voor het delen van kwetsbaarheid en het ervaren van kracht om gevoelens van eenzaamheid te verminderen.

Tiisdei 10 maart 2026

Prof. dr. P (Paul) van Tongeren

Hij was hoogleraar wijsgerige ethiek in Nijmegen, Leiden en Leuven. Naast zijn academische werk houdt Van Tongeren zich al ruim twintig jaar intensief bezig met publieksfilosofie. Denker des Vaderlands van april 2021 tot april 2023. Als publieksfilosoof publiceerde hij meer dan tien populaire boeken op basis van zijn grootste interesses: de deugdeethiek van Aristoteles en Nietzsches filosofie van het nihilisme.

Kwetsbare waardigheid

De universele verklaring van de rechten van de mens begint in haar preambule met de vermelding van de ‘inherente waardigheid’ van de mens. We zijn geneigd die waardigheid op te vatten als de basis voor de rechten van de mens. Maar hoe sterk is die basis, of wat betekent ‘basis’ hier? In de lezing zal ik betogen dat de menselijke waardigheid niet moet worden opgevat als een ‘feit’, waarop iets kan worden ‘gefundeerd’, maar als een begrip dat ons vanuit een traditie wordt aangereikt en dat ons uitdaagt om het te interpreteren en te verwerkelijken. Als de waardigheid van de mens in dubbele zin een opdracht inhoudt, en als we in de uitvoering van die opdracht op elkaar aangewezen zijn, kan het nauwelijks verbazen dat onze waardigheid, hoe onaantastbaar ook verklaard, in feite een zeer kwetsbare gestalte is. Zo wordt duidelijk dat de religieuze interpretatie van de menselijke waardigheid wel degelijk iets oplevert: geen fundament dat die waardigheid garandeert, maar een duiding die licht werpt op de paradoxale combinatie van onvervreemdbaarheid en uiterste kwetsbaarheid van dit paradoxale kenmerk van de mens.

Algemene informatie:

- De avonden verlopen volgens een vast stramien, nl. opening - inleiding van ongeveer 45 minuten - pauze van ongeveer 20 minuten - beantwoorden van vragen en discussie - sluiting.
- De fiertalen binne sawol Frysk as Nederlânsk / de voertalen zijn zowel Fries als Nederlands. De lezingen worden in het Nederlands gehouden.
- In de pauze kunnen schriftelijke vragen bij de inleider ingeleverd worden.
- In de pauze is er koffie/thee te koop voor € 1,50.
- In het gebouw mag niet gerookt worden.

Bankrekening: NL59RABO0348633483 ten name van: St. Earnewaldster Runte

Toegang: € 40,00 voor alle lezingen, bij opgave is het absoluut noodzakelijk om naam en e-mailadres op te geven. Een losse lezing kost € 10,00 en kan ook ter plekke worden betaald.

De 'Earnewâldster Rûnte / Rotonde' is een studiekekring, die zich als doel stelt om nieuwe wetenschappelijke inzichten op theologisch gebied, als mede de ontwikkelingen die daarmee samenhangen onder de aandacht van de deelnemers te brengen.

Met de serie thematische lezingen die we jaarlijks aanbieden proberen wij uw nieuwsgierigheid te prikkelen op het vlak van vragen rond religie, levensbeschouwing en zingeving.

Leden van het bestuur zijn: Hein Bergman (voorzitter), Mieke de Haan - van Medevoort, Elly Heuzeveldt (penningmeester), Jelle Rollema, Hermien Terwel (secretaris)

Voor meer informatie: www.er-rotonde.nl
of bij Hein Bergman (06 55 18 73 46)
en earnewaldsterrunte.rotonde@gmail.com

DE ACTUALITEIT VAN HET ARCHAÏSCHE

Op de website van Liberaal Christendom (www.liberaalchristendom.nl) kwam ik een interview tegen met de emeritus hoogleraar Gabriël van den Brink. Dit naar aanleiding van zijn laatst verschenen boek "De actualiteit van het archaïsche". Met als ondertitel: 'Een studie tegen de moedeloosheid van de moderne tijd'.

In dit interview werden hem 8 vragen gesteld Jan Offringa en Sytze Ypma. Waarvan ik de laatste vraag hier heb overgenomen.

8. Liberaalchristendom.nl wordt beheerd door theologen die net als u weinig ophebben met het dominante neoliberalisme van de afgelopen decennia. In onze onorthodoxe visie heeft de huidige geloofwaardigheids crisis van het christendom te maken met zijn sterk theïstisch gekleurd godsbeeld. God als een (al)machtig persoonachtig wezen. In uw werk stuiten we op begrippen als 'alledaagse transcendentie' en een 'bezielde wereld'. Ook toont u zich verwant met het Geest-denken van Hegel. Mogen we dat duiden als de signalen van een

1 posttheïstische denker die zoekt naar een God die in alles verweven is met deze
2 wereld?

3
4 Daarmee komen we bij een vraag die ik met mijn boek zo lang mogelijk wilde
5 uitstellen namelijk hoe ik zelf het geloof beleef. Toch wil ik daarover wel iets
6 zeggen, ook omdat het me vaker wordt gevraagd. Als wetenschapper weet ik
7 natuurlijk niet of God bestaat en daarover behoor ik dan ook geen uitspraken te
8 doen. Maar als mens heb ik wel ervaringen die met religieus geloof van doen
9 hebben. Het godsbeeld uit mijn jeugd is inmiddels voorbij. Dat kan ook niet
10 anders wanneer je lang marxist bent geweest en later als wetenschapper bent
11 gaan werken. Maar ik ken wel de werking van krachten die bij het heilige
12 thuishoren.

Als mensen aandringen om te zeggen waar ik sta is mijn antwoord vaak: ik geloof niet in een bepaalde God maar wel in het goddelijke. Dat laatste verwijst voor mij naar krachten die de menselijke tweedacht overwinnen, die naar verzoening uitreiken, naar het vermogen om te vergeven en de wil om datgene wat geschonden is weer te helen. Dat kan zich voordoen in persoonlijke relaties, maar ook tussen groepen en zelfs in de wereld als geheel. Het is niet voor niets dat ik naar het principe van Tikkoen Olam verwijs. Dat komt voor mij niet zozeer op een vorm van kennis maar op een sterk gevoelsmatige ervaring neer.

26
27 Qua mens- en wereldbeeld betekent dit dat ik zowel aardse als hemelse waarden
28 belangrijk acht. In die zin beschouw ik mezelf als een historisch Platonist: er zijn in
29 de geschiedenis tal van idealen en andere transcendente krachten werkzaam die
30 op de meest onverwachte momenten opduiken en vaak bij mensen van wie je dat
31 nooit had verwacht. Hier geldt dus letterlijk dat de geest Gods waait waarheen hij
32 wil. Niemand kan claimen bij voorbaat te weten hoe dat gaat. Je moet steeds de
33 mogelijkheid openhouden dat het heil zich aandient waar het eigenlijk niet kan.

34
35 Bijgevolg moeten we onze ontwikkeling zien als een soort kruis waarbij de
36 horizontale lijn van de wereldlijke geschiedenis wordt gesneden door een

verticaal die naar de hemel, de sfeer van idealen of het goddelijke verwijst. Met dit beeld neem ik bewust afstand van het historisch materialisme waarin het vooral de aardse krachten zijn die in de geschiedenis door werken. Ik ben er na 60 jaar onderzoek van overtuigd geraakt dat geestelijke krachten zeker zo belangrijk zijn. Je kunt dat Hegeliaans noemen maar vergeet niet dat ook Hegel in de traditie van het platoonse denken staat. Misschien kan ik dit het beste zo weergeven: qua analyse en onderzoek ben ik een volgeling van Aristoteles maar moreel en normatief ben ik Platonist. Het geeft aan dat ik terug ben bij het idee van de mens als homo duplex waarover antropologen als Scheler of Plessner spraken. Dat is inmiddels 100 jaar geleden. Volgens mij was een update van dat gedachtengoed wenselijk en dat heb ik met dit boek gedaan of in elk geval willen doen.

+ + +

SCHEPSEL GODS GING NAAR EEN JEUGDCONCERT.

Al mijn hele leven heb ik een zwak voor jonge kinderen en jong muzikalent in het bijzonder. Daarom ben ik ook, na 35 jaar vakkracht muziek op basisscholen te zijn geweest, bij mij thuis podium gaan bieden aan jonge getalenteerde musici van de conservatoria in den lande, om ervaring op te doen in het optreden. Daarnaast nodigen we af en toe afgestudeerde, professionele musici uit voor een concert. Dat heeft geresulteerd in 5 concerten per jaar. In oktober vieren we ons tien-jarig jubileum van PEPPELSTEYN HUISCONCERTEN.

Maar behalve dat ik deze huiskamerconcerten voor jong talent organiseer, bezoek ik ze zelf ook graag.

Zondag was het weer zover: ik was op een concert voor zeer getalenteerde jonge musici in de leeftijd van 8 tot 17 jaar, waarna ze meestal doorstromen naar het conservatorium.

Wat heb ik genoten. Ze zijn nog zo jong en gretig, ze willen zo graag en ze moeten het optreden nog helemaal leren, niet alleen in muzikaal opzicht maar bijvoorbeeld ook wat betreft het zichzelf presenteren en iets vertellen over het muziekstuk, dat ze gaan spelen.

Daarnaast zijn het gewoon echte kinderen met hun eigen agenda en is ook hún muzikale puberbrein af en toe wat warrig en van slag, waardoor ze wel eens vergeten, dat ze moeten optreden. Aandoenlijk gewoon. Maar.....als ze eenmaal muziek maken, verandert er iets radicaal: ondanks hier en daar een

1 foutje, spelen ze de sterren van de hemel en laten ze zien en horen dat ze over
2 een bijzonder talent beschikken.
3 Ik wil iets vertellen over een paar van die jonge musici, die ik afgelopen zondag
4 hoorde.
5 Het concert werd geopend door Daan, een alleraardigste jongen van 10 jaar. Hij
6 had een knotje op zijn hoofd en in elke wang een kuiltje. Ik was al gesmolten
7 voordat hij nog maar een noot had laten horen. En toen ging Daan
8 spelen.....dat deed hij briljant, terwijl zijn ogen genietend door de ruimte
9 dwaalden. Zijn vingers vlogen gewoon over de piano bij Humoresque van
10 Schedrin! Hij keek niet één keer op de toetsen! Het was werkelijk overrompend!
11 Wat een talent! En dan te bedenken, dat hij ook al een paar jaar componeert!!Dit
12 gaat helemaal goed komen met Daan!
13 Toen kwam Axel, 14 jaar oud. Die kende ik, hij had bij ons op een huisconcert
14 gespeeld. Axel is een wat verlegen, no-nonsens type, die niet gauw gestressed
15 raakt. De presentatrice moest hem uit de artiestenkamer plukken(!) Daar bleek
16 iedereen zo verdiept in een spelletje, dat Axel zijn optreden was vergeten!
17 Maar de muziek die hij uit zijn saxofoon toverde, was geweldig. Prachtige klank.
18 Axel is een groot talent! Samen met de pianist lieten ze muziek uit de Tango Club
19 heerlijk swingen!
20 Na de pauze kwam er een optreden van Raf, een jonge pianist van 15 jaar. De
21 dames in het publiek veerden meteen op: die jongen h d iets: lang, slungelig, met
22 dat haar half in zijn ogen.....Hij had bovendien flair. Op school was hij vast en
23 zeker de bink. Trouwens hij speelde fantastisch een pr lude van Gershwin: heel
24 manlijk ook, dat was meteen duidelijk. Ook die jongen gaat het ver brengen. Er
25 liggen vele wegen voor hem open en niet alleen de muzikale, schat ik zo in.
26 Dan was er nog Isis, zeventien jaar en eveneens pianist. Zij moest samen met de
27 tien-jarige Daan aan het publiek vertellen over hun opleiding. Ze souffleerde Daan
28 voortdurend, die met een stralend gezicht en wederom diepe kuiltjes in zijn
29 wangen alles zat te verhaspelen. Daarna bracht ze w l even een indrukwekkende
30 Schubert Impromptu ten gehore!
31 Lieve mensen, ik heb echt genoten van dit concert door jonge mensen. Ik kan het
32 iedereen aanraden. Je hebt een heerlijke, inspirerende middag!

HENNY

'DOE WATJE DOET'

Eén van de grootste leugens die verkocht worden is dat je vooral veel moet hebben en veel moet doen om leuk te kunnen leven. Voor je het weet, werk je je een ongeluk om van alles en nog wat aan te kunnen schaffen. En ren je je een ongeluk om alles dat je moet en wilt, te kunnen doen. Voor je het weet doe je duizend dingen tegelijk. Of probeer je dat. Want als het eropaan komt, kun je echt maar één ding tegelijk doen.

Eigenlijk is het heel simpel. Als je je aandacht verdeelt over twee dingen, kun je niet aan beide je volle aandacht geven. Ga maar na hoe fijn het is om helemaal op te gaan in een film, in een spel of in een dans. Ga maar na hoe fijn het is als iemand werkelijk naar je luistert en niet ondertussen zijn mail aan het checken is. Ik heb het al met je gehad over Prediker die eigenlijk meer een Filosoof en een Gelukszoeker was. Hij zei het heel mooi: 'Er is een tijd om te huilen en een tijd om te lachen, een tijd om te rouwen en een tijd om te dansen, een tijd om te omhelzen en een tijd om af te weren.' Doe niet van alles maar een beetje, maar doe met volle aandacht wat je doet. Niet alleen ben je dan eerder klaar met wat nu eenmaal gedaan moet worden. Wie weet ontdek je dat het prettig is als je iets je volle aandacht schenkt, ook als dat op zichzelf misschien niet leuk is. Want volle aandacht is een bron van geluk.

Doe daarom één ding tegelijk en doe het met je volle aandacht. Het zal je goed doen.

Dirk van de Glind

Uit: Parels uit het

Oude Boek van Liefde

Uitgever: Morgenland

KUNT U ONS VERTELLEN OF GOD BESTAAT?

De Amerikaanse religiewetenschapper Melford Spiro stelde enkele decennia geleden dat je religie niet te breed moet definiëren. Religie is gewoon het geloof in het bestaan van hogere machten, zoals God. Maar is het 'echte' bestaan van God nodig om religieus te kunnen zijn? Marriëtte Pullen, regelmatig auteur in onze rubriek 'Vrijzinnige vragen', zet vraagtekens achter Spiro's definitie van religie. Zij neemt ons mee naar een van haar lezingen...

De aardige mevrouw aan de telefoon stelde zich voor als de secretaresse van een serviceclub in het westen van het land. Of ik een lezing voor de club wilde houden. Nadat we wat vriendelijk heen en weer hadden gepraat over de woonplaats, de club en zijn leden en ons gemeenschappelijk contact, vroeg ik haar wat het onderwerp van de lezing zou moeten zijn.

'Over God graag. Dat zouden onze dames heel interessant vinden!'

Ik verslikte me in mijn koffie.

'Dat zou dan wel een heel lange lezing worden zonder duidelijke conclusie', waarschuwde ik. Maar dat gaf niet vond deze aardige mevrouw.

De avond verliep prettig en het gehoor was geïnteresseerd. Ik vertelde over godsbeelden van verschillende culturen en verschillende periodes. Over de drie grote monotheïstische godsdiensten, de overeenkomsten en verschillen. Over het ontstaan en de verspreiding van het christendom en hoe dat mede onze eigen cultuur had gevormd.

Toen was het tijd voor vragen.

Ik had me voorbereid op vragen als over het ontstaan van de Bijbel, de historische werkelijkheid ervan en de functie van religies in het algemeen. Over de bandbreedte van de vrije wil ook.

Een hand ging de lucht in: 'Bestaat God?'

Gelukkig had ik nu geen kop koffie in mijn hand.

Ik viel even stil. Een moment waarin ik probeerde mijn gedachten te ordenen.

'Eén van de antwoorden die ik daarop zou kunnen geven', zei ik, 'is dat wanneer u gelooft dat God bestaat, Hij ook bestaat. Omdat Hij dan in uw spreken en handelen zichtbaar wordt'.

Dat was niet het antwoord dat ze wilde horen.

1 'Ik denk', vervolgde ik, 'dat wij uiteindelijk maar heel weinig concreet over God
 2 kunnen zeggen. Niet voor niets noemt de theoloog Karl Barth hem de 'Gans
 3 Andere'. Niet zomaar te vatten in menselijke begrippen.
 4 Als we naar enorme diversiteit in de natuur kijken, naar het oneindig uitdijende
 5 heelal, naar 4,2 miljard jaar van evolutie van het leven, leven dat kwam en ging
 6 zonder dat er ooit een menselijk oog op viel, is er zoveel dat we niet kunnen
 7 begrijpen. Als er een God is, moet Hij dus oneindig veel groter en creatiever zijn
 8 dan wij ooit kunnen bevroeden en bevatten.
 9 De Engelse Bisschop John A.T. Robinson vond daarom dat we God niet zomaar
 10 menselijke eigenschappen konden toedichten; we zouden een God gemaakt
 11 hebben naar óns eigen beeld en gelijkenis. En Robinson schreef de internationale
 12 bestseller 'Honest to God', waarin hij God niet langer als persoon of wezen zag,
 13 maar Hem 'De Grond van ons Bestaan' noemde. Hij ontdeed God van al het
 14 persoonlijke dat generaties christenen Hem toedichtten.
 15 Maar pastoraal is dat natuurlijk een ramp. Want hoe kun je je hart uitstorten bij
 16 De Grond van ons Bestaan? Hoe kun je een relatie aangaan met een abstractie?'
 17 Barth heeft dat goed begrepen. Zeker in zijn latere werk benadrukt hij Gods
 18 toewending naar de mens in het hier en nu. Die toewending neemt niets af van
 19 zijn goddelijkheid, maar benadrukt die juist met als ultieme culminatie dat hij
 20 mens met de mensen werd in Jezus. Daarin wordt de menselijkheid van God
 21 geschetst en dat is van groot pastoraal belang. Daar kan een relatie worden
 22 aangegaan op menselijke maat.
 23
 24 'Wat denk je zelf?' vroeg dezelfde dame.
 25 'Ik geloof in de verhalen', antwoordde ik.
 26 'Ik geloof dat de verhalen uit de Bijbel en ook uit andere geloofstradities ons iets
 27 vertellen over de menselijke conditie. Als we ons beperken tot de Bijbel zien we
 28 daarin alles voorbijkomen: Verhalen van bedrog. Van moord en overspel. Van
 29 crisis op crisis. Maar we lezen ook van liefde en schoonheid. Van opoffering. Van
 30 grote gebaren en van kleine mensen. Van de loutering van de held. Veel van onze
 31 literatuur is daarvan afgeleid. De verhalen geven de zoekbeweging aan; het reiken
 32 van de mens naar iets (of iemand) buiten haar eigen macht, mogelijkheden en
 33 verantwoordelijkheid. Dat hebben we nodig. We hebben een adressant nodig. Ik
 34 denk dat God, of wie of wat wij God noemen, verborgen zit in onze verhalen'.
 35 Hier en daar werd er bedachtzaam geknikt.
 36 Hier en daar werd er nijdig met een hoofd geschud.

1 'Ik had al aangekondigd', eindigde ik, 'dat dit een verhaal zonder duidelijke
2 conclusie zou worden. Maar ik laat me graag verrassen!'

3 *Marriëtte Pullen*

4 5 **UIT LIEFDE LOSLATEN**

6 Het is met herinneringen vreemd gesteld. Verbazingwekkend hoe zij hun eigen-
7 zinnige weg vinden in het menselijk brein. Maar vooral via welke onnaspeurbare
8 kronkels gedachten zich tenslotte gaan vormen. Zoals de herinnering die het
9 onderstaand gedicht van de waterlelie oproept. Want altijd als de witte waterlelie
10 in de vijver in onze tuin bloeit denk ik aan haar. En even zovele malen aan haar
11 tocht door het leven. Dan denk ik ook aan dat gedicht over deze bloem, 'De
12 Waterlelie' van Frederik van Eeden.

13
14 *Ik heb de witte Matei-lelie lief, daal die zo*
15 *blanc is en zo stil haal kloon uitplooit in 't licht.*

16
17 *Rijzend uit donker donker-koele vijfvergrond,*
18 *heeft zij het licht gevonden en ontsloot*
19 *toen blij het gouden halt.*

20
21 *Nu rust zij peinzend op het watervlak*
22 *en wenst niet meer. , .*

23
24 Steevast citeert mijn herinnering dan de eerste regel van dit gedicht in de
25 verleden tijd in plaats van de door de dichter gebruikte tegenwoordige tijd. 'Ik
26 had de witte waterlelie lief'. Vermoedelijk heeft dat verleden-tijd-citaat alles te
27 maken met het feit dat ze niet meer leeft. Niet alleen denk ik dan aan haar, maar
28 ook aan al die dieplijdende zielen die vanuit hun ellendige bestaansduisternis
29 geen weg meer zien om het vanzelf-sprekende leven voort de zetten, hoezeer ze
30 alles in het werk gesteld hebben om te ontkomen aan het ultieme einde: en dus
31 geen andere route voor ogen hebben dan te moeten kiezen voor de dood. Om,
32 evenals de witte waterlelie rijzend uit de donkerte een poging te doen om het
33 licht te vinden en eindelijk te rusten op het watervlak en niets meer te wensen.
34 Een zelfgekozen onaangekondigde dood is voor de verbijsterde en ontroostbare
35 achterblijvers onbeschrijfelijk, maar voor degene die eindelijk een weg vindt om
36 te gaan tenslotte een onbeschrijfelijke verlossing. Het is een zegen dat we in

1 Nederland de mogelijkheid kennen om bij ernstig psychisch lijden euthanasie te
2 mogen krijgen: hoeveel 'humaner' is dat, dan om in radeloosheid omringd door
3 duistere eenzaamheid van een flat te moeten springen. Een diepe doodswens die
4 daarmee, hoe moeilijk en zwaar ook, gedeeld kan worden met geliefden die het
5 begrijpen, en elkaar in die zwaarte vast kunnen en mogen houden.

6
7 *..dat psychisch lijden even uitzichtloos kan zijn... '*
8

9 Waarom ik dan bij het bloeien van de witte waterlelie juist aan haar moet denken:
10 het was haar missie om expliciet duidelijk te maken dat psychisch lijden even
11 uitzichtloos kan zijn als fysiek lijden. En dat het verlangen naar een einde aan dit
12 lijden allesoverheersend wordt. Immers, euthanasie bij fysiek lijden maakt een
13 einde aan een ellendige dood, maar euthanasie bij psychisch lijden maakt een
14 einde aan een ellendig leven... Zij mocht na langdurig en zeer zorgvuldig
15 onderzoek het leven verlaten na eindeloze opnames in naargeestige, duistere psy-
16 chiatrische klinieken en wenste niets meer dan dat. Nóg zie ik haar staan, de
17 avond voor haar zo gewenste dood. Als blij het gouden hart tonend zoals de witte
18 waterlelie laat zien, zeggend: 'Ik ben een gelukkig mens!' Zij mocht tenslotte uit
19 donker-koele vijvergrond het licht vinden. Er bleef niets te wensen meer. Zwaar
20 voor de achterblijvers, tegelijkertijd zo troostend dat zij eindelijk het licht
21 gevonden had!

22 *Foekje Dijk*
23
24

VAKWERK

Vanwege een ingrijpende renovatie van mijn woning heb ik onlangs ruim drie maanden bij mijn ouders gelogeed. Het is onvoorstelbaar en meer dan waar-devol wat zij en mijn broer en zijn gezin en andere lieve mensen allemaal voor me hebben gedaan.

Bed gebonden als ik ben, verbleef ik al die tijd boven in een slaapkamer en mocht ik vandaaruit alle hulptroepen zoveel mogelijk aansturen.

Ik heb altijd al een zwak voor vakmensen gehad, want waar zouden we zijn zonder al die rechterhanden. Maar rond de ver-bouwing zag ik het helemaal: ze zijn echt onmisbaar.

En onderstaand krantenbericht beves-tigde het ook maar weer eens: we hebben elkaar allemaal nodig.

'De vwo'-ers maakten een ontwerp van een aparte fiets, de havisten zorgden voor een productieplan en de vmbo'-ers lasten de fiets in hetzelfde schoolgebouw in elkaar.'

Het waren intensieve maar vooral ook hele leuke maanden.

De elektriciën, timmerman, schilder, bloemist, schoonmakers en al die andere klussers kwamen regelmatig even bij mij boven om iets te bespreken én om te ver-tellen hoezeer het allemaal vorderde. Dan liepen ze de trap op en hoorde ik het al aan het klopje op de deur: ze had-den er weer zin in en deden hun uiterste best om het resultaat zo snel mogelijk aan mijzelf te kunnen laten zien en om het doel van de renovatie ruimschoots te halen: toekomstbestendig wonen.

Geen vraag was te ingewikkeld en geen probleem te groot of ze hadden er een creatieve oplossing voor. Ze werkten nauwgezet en zagen razendsnel hoe je al die draden moest wegwerken, hoe de vloer te leggen, hoe je de tegels schoon kreeg en welke kleuren verfje op elkaar kon afstemmen.

Ze lieten foto's zien, maakten een schetsje, alles moest kloppen, waterpas zijn. En ze zeiden regelmatig met hun hoofd om de deur: 'Het wordt mooi joh.' Ja, ze genoten zelf ook zichtbaar als het zelfgemaakte kastje naar hun zin was, de laklaag van de muziekstandaard de juiste uitstraling gaf, de badkamer glom, de bloempotten in de vensterbank helemaal tot hun recht kwamen en de meubels ook.

Er verschenen lichtjes in de ogen van al die vakmensen-en vrouwen, even waren het weer jongens en meisjes van dertien.

Eenmaal weer thuis was ik aangenaam verrast dat het zo bijzonder en comfor-tabel was geworden. Het huis leefde helemaal op van al die rechterhanden. Ik was er stil van.

En dacht opnieuw aan het krantenbericht.

De één kan inderdaad iets ontwerpen en de ander het uitvoeren, maar ook het volgende is buitengewoon belang-rijk: waardeer en verwarm elkaar met je enthousiasme en zet met het dreigende tekort aan loodgieters en andere vak werkers de vmbo-scholen eens extra in de schijnwerpers en maak ons land op die manier meteen ook toekomstbestendig.

Christine van Reeuwijk

KERKDIENTEN

22 juni	Raerd	11.00 uur
6 juli	Raerd	10.00 uur
27 juli	Molkwar	9.30 uur
31 augustus	Lytsewierrum	10.00 uur
14 september	Scharnegoutum	9.30 uur
21 september	Raerd	11.00 uur
5 oktober	Raerd	10.00 uur
12 oktober	Hippolytushoef	10.00 uur
19 oktober	Ter Apel / Kapel	10.00 uur
2 november	Raerd	10.00 uur herdenking overledenen
16 november	Raerd	11.00 uur
30 november	Molkwar	9.30 uur eerste Advent

ENKELE DATA

20 oktober	Extra Algemene Vergadering	Dienstencentrum te Utrecht en online via Internet
29 november	Extra Algemene Vergadering	Bergkerk te Amersfoort
Advents viering	Stichting	Kurioskerk te Leeuwarden

Nadere gegevens volgen nog.

HERFSTTUIN

Het is oktober
en de zon
schijnt in vandaag
ik ga kleuren kijken:

mijn tuinpad is van goud
de bomen rond de vijver
hebben zich gestoken
in hun mooiste kleed
waarin het rood
gevlamd in bruin en geel
zich blij verspringend duizendvoudig repeteert

ik heradem - eindelijk
het licht is weergekeerd
na zoveel dagen
in het donkergrijs

Oeke Kruythof

Colofon

Samenstelling en redactie:

Dhr. H. Bergman

e-mail: h.bergman@xs4all.nl

Mevr. M. de Haan - van Medevoort

e-mail: miek.archadres@gmail.com

Bestuur Stichting:

Dhr. R. Immink,

voorzitter

Mevr. M. de Haan - van Medevoort,

secretariaat

Dhr. H. Bergman,

penningmeester

Commissie van advies:

Mevr. T. Adema

Mevr. C. Tijsen

Verschijnt 4x per jaar

Kopij verzenden naar:

h.bergman@xs4all.nl

Vóór: 1 maart, 1 juni,

1 sept. en 1 december

© 2025 Stichting Vrijzinnigen in Friesland

Website: www.vrijzinnigen-fryslan.nl

